

Aanvullende specificaties op het examenprogramma voor de examens geschiedenis en staatsinrichting van 2007 voor KB, GL en TL

- De aanvullende specificaties zijn **vet** gedrukt. Ze moeten worden gelezen in relatie tot de eindterm waarbij ze behoren. Ze illustreren tegen welke achtergrond de eindterm in het centraal examen getoetst kan worden en welke kennis van namen, begrippen, gebeurtenissen e.d. daarbij verondersteld wordt.
- Er worden **slashes met spaties** gebruikt wanneer in de betreffende specificatie sprake is van een samenhang of een ontwikkeling.
- **Slashes zonder spatie** worden gebruikt als voor een zelfde specificatie verschillende termen worden genoemd.
- **Haakjes** worden gebruikt ter verduidelijking van een specificatie

GS/K/5 Staatsinrichting van Nederland

De kandidaat kan

1. veranderingen herkennen/beschrijven die in 1848 werden doorgevoerd in het kiesrecht **door de liberalen o.l.v. Thorbecke**, in enkele grondrechten

- recht van vereniging en vergadering / briefgeheim / vrijheid van onderwijs en in de bevoegdheden van staatshoofd, regering
  - **grondwet/constitutie**
  - **monarchie versus republiek**
  - beperking macht koning / uitbreiding macht volk (burgerij)
  - ministeriële verantwoordelijkheid / onschendbaarheid van de koning
- en parlement/**volksvertegenwoordiging/Staten Generaal/Eerste en Tweede Kamer**
- rechtstreekse verkiezing Tweede Kamer / **censuskiesrecht**
  - **controlerende en wetgevende** bevoegdheden parlement / **recht van amendement, budget, enquête, initiatief en interpellatie / verschil Eerste en Tweede kamer**
  - parlementair regeringsstelsel / **parlementaire democratie / constitutionele monarchie met een parlementair stelsel**
  - **de belangrijkste stappen herkennen/beschrijven van wetsvoorstel tot wet (minister, voorstel, TK met rechten, EK met rechten, handtekeningen)**

en die veranderingen verklaren met verwijzing naar de opvattingen van de liberalen in Nederland en naar de internationale situatie

- revoluties in andere Europese landen

2 politieke organisaties van liberalen, **sociaal-democraten**/socialisten, confessionelen en feministen aan het eind van de 19^e eeuw en het begin van de 20^e eeuw en enkele van hun voormannen/-vrouwen herkennen en herkennen / uitleggen wat deze hebben bijgedragen aan de democratisering van het politieke bestel in Nederland

- liberalen (**Liberale Unie**) / J.R. Thorbecke / hogere burgerij / rol in grondwetsherziening 1848 / uitbreiding kiesrecht / liberale grondrechten / economische politiek
- orthodox - protestanten / antirevolutionaire Partij (**ARP**) / A. Kuyper / kleine luyden / christelijk denken in wetgeving / uitbreiding kiesrecht
- socialisten / Sociaal Democratische Arbeiders Partij (**SDAP**) / P.J. Troelstra / arbeiders / socialistische maatschappij / verbetering sociaal-economische positie arbeiders / algemeen kiesrecht
- rooms-katholieken / Rooms Katholieke Staatspartij (**RKSP**) / H. Schaepman / rooms-katholieken / emancipatie
- feministen / Vereniging voor Vrouwenkiesrecht / Aletta Jacobs, **Wilhelmina Drucker (Vrije Vrouwenbeweging) / eerste feministische golf**
- Sociaal Democratische Bond (**SDB**) / Domela Nieuwenhuis / socialistische maatschappij / arbeiders

3 uitleggen waarom bepaalde groepen in de samenleving aan het eind van de negentiende eeuw zich tot liberalisme, **sociaal-democratie**/socialisme, christelijk politiek denken dan wel feminisme aangetrokken voelden

4 beschrijven hoe de toenemende politieke en maatschappelijke participatie van burgerij, orthodox-protestanten, katholieken, arbeiders en vrouwen in de tweede helft van de 19^e eeuw leidde tot bewustwording van eigen identiteit en tot (verdere) emancipatie van deze groepen.

- streven naar uitbreiding van kiesrecht / algemeen kiesrecht / **actief en passief kiesrecht / van districtenstelsel naar evenredige vertegenwoordiging / kiesdeler**
- **(financiële)** gelijkstelling van openbaar en bijzonder onderwijs/**schoolstrijd / pacificatie van 1917**
- ontstaan verzuiling in partijen / media / onderwijs / verenigingsleven / vakbonden

5 gelijkstelling van burgers voor de wet, onafhankelijke rechtspraak

- **Wetboek van Strafrecht / rechtsgang strafzaak**

gebondenheid van rechters en bestuurders aan de wet en bescherming van de burger tegen onrechtmatig handelen van de overheid herkennen als kenmerken van de Nederlandse rechtsstaat.

- **rechtsbijstand / Nationale Ombudsman**

6 enkele grondrechten noemen, die in de loop van de 19^e en 20^e eeuw in de grondwet zijn opgenomen en daarbij onderscheid maken tussen klassieke en sociale grondrechten

Enkele van de volgende:

Klassieke grondrechten:

- recht op gelijke behandeling / kiesrecht / vrijheid van meningsuiting / vrijheid van godsdienst / vrijheid van vereniging, vergadering en betoging / **vrijheid van onderwijs** / bescherming tegen de overheid

Sociale grondrechten:

- recht op bestaanszekerheid / recht op onderwijs / recht op gezondheidszorg / recht op woongelegenheid / recht op bewoonbaarheid van het land / **recht op werk / recht op rechtsbijstand** / bescherming door de overheid

Nieuw recht:

- **referendum**

7 een eigen standpunt weergeven over de vraag of iedereen in Nederland een beroep moet kunnen doen op alle grondrechten en dit standpunt toelichten

GS/V/2 Nederland en Europa

De kandidaat kan

1 bevoegdheden van het Europese parlement,
- **(volksvertegenwoordiging van de EU)**

de Raad van Ministers

- **((vak)ministers van de EU-landen)**

en de Europese Commissie

- **(dagelijks bestuur van de EU)**

herkennen en deze vergelijken met bevoegdheden van de Tweede Kamer en de Nederlandse regering

- **Europese Hof van Justitie**

- controlerende bevoegdheden

- wetgevende bevoegdheden

2 politieke en economische motieven tot en voorbeelden van Europese samenwerking sinds 1945 herkennen,

- EGKS, **(E)EG, (voor- en nadelen uitbreiding) EU**

- voorkomen nieuwe oorlog / nieuw conflict Duitsland – Frankrijk

- vergroten markt / verbeteren concurrentiepositie met VS en Japan

ook op lokaal of regionaal niveau, en enkele gevolgen daarvan voor burgers beschrijven

- **invloed Europa op werk / vrije tijd / geld / monetaire unie / invoering euro**

3 voorbeelden herkennen van onderwerpen die Nederlanders in de discussie over de Europese integratie van belang achten voor de Nederlandse identiteit

- taal / onderwijssysteem / verzorgingsstaat / justitie / tolerantie

4 een eigen standpunt weergeven over de vraag of, op welke terreinen en onder welke voorwaarden, het wenselijk is dat Nederland nationale bevoegdheden overdraagt aan de Europese Unie.